

Újévi üdvözlő fotó-esszével egy népszavazásról és ennek interpretációjáról

Kedves Barátom!

A csatolmányban egy fotó-esszét küldök egy 2014-ben tartott népszavazás kapcsán.

Nem, nem Skóciáról van szó – habár kétségkívül az volt az év legfontosabb népszavazása.

Ehelyett egy érdekes helyi városfejlesztési kérdés a téma, Európa egyik legnagyobb városában. A helyi népszavazás eredménye egyértelmű volt, de ennek interpretációi, az érvek és ellenérvek sok érdekes kérdést vetnek fel a demokrácia kérdéskörében: hogyan lehet helyi ügyeket felvetni, megvitatni és eldönteni úgy, hogy az a lehető legtöbb embert kielégítsen (tudvalévő, hogy egyszerre mindenkit kielégíteni nem lehet...)

Remélem eléggé felcsigáztam az érdeklődésedet ahhoz, hogy a csatolmányt elolvassad!

Kérlek, küldd el nekem a megjegyzéseidet az esettel (vagy más hasonló esetekkel) kapcsolatban. Érdekelnek az általánosabb megjegyzések is: hogyan lehet jobban szervezni, menedzselni a helyi demokráciát?

Egyébként pedig természetesen Boldog Új Évet kívánok!

Iván

VÁROSFEJLESZTÉS ÉS DEMOKRÁCIA

Tempelhof esete Berlinben

Tosics Iván újívi fotó-esszéje

tosics@mri.hu

2014. december 31.

Egy repülőtér korai bezárása

Berlinben úgy döntöttek, hogy egy új repülőtér építenek. A döntéshozatali folyamatban az egyik feltételként ki lett kötve, hogy a meglévő repülőtereket (Tempelhof és Tegel) be kell zárni. Furcsa módon Berlinben a bezárás korábban történt, mint a megnyitás: Tempelhof repülőtér leállították 2008. október 30-án, amikor a tervezett új Berlin-Brandenburg International repülőtér még nem nyílt meg (ez a repülőtér még ma sem üzemel...) Ezért aztán Tegel-t már nem is lehetett bezárni – hogyan is nézne ki egy 3,5 millió metropolisz, amelyben csak bezárt és még meg nem nyitott repülőterek vannak?

A helyi népszavazás egy nagyon demokratikus döntéshozatali formának tűnik. Ez lehetett az oka annak, hogy a berlini szenátus 2008. áprilisában helyi népszavazást szervezett Tempelhof bezárásának kérdéséről. Habár a szavazók 60 % -a ellenezte az akkor még működő repülőtér bezárását, a város nem fogadta el az eredményt, mivel a részvételi arány nem érte el az előírt minimumot (amely 2008-ban a szavazásra jogosultak 15 % -a volt).

Tempelhof repülőtér madártávlatból (Tosics Iván fotója)

Tempelhof reülőtér (Tosics Iván fotója, a reülőtéri épületben található fotóról)

A 2008. áprilisi népszavazás idején sokan mondták, hogy egy Berlin nagyságú város megengedhetné magának, hogy két reülőtere legyen (Londonban még a City Airport-ot is megtartják, a másik négy reülőtér mellett ...). Németország azonban más: ha itt egy döntés megszületett, akkor ezt komolyan veszik – Tempelhofot bezárták és a jövőre nézve semmilyen reüléssel kapcsolatos tevékenységet nem engedélyeztek, még azt sem, hogy olyan új szolgáltatások (pl orvosi klinika vagy wellness center) települjenek ide, amelyek kapcsán egyes gazdagabb kliensek magánreülővel érkezhessenek.

Egy koszorú a repülőtér bezárása után, 2008. novemberében (Tosics Iván fotója)

Egy szokatlanul nagy üres mező a városban – és a kialakuló fejlesztési elképzelések

2010. májusában a volt repülőtér területét megnyitották városi közpark formájában, amelyet 'Tempelhofer Freedom'-nak neveztek. Egy 350 hektáros terület (nagyjából akkora, mint a New York-i Central Park) jött így létre természetvédelmi, szabadidős és egyéb innovatív tevékenységek számára. A terület hamarosan sok berlini kedvelt helye lett.

Source: <http://www.dw.de/berlin-voters-claim-tempelhof/a-17663944>

Source: <http://www.dw.de/berlin-voters-claim-tempelhof/a-17663944>

Tempelhofer Park látogatói a mini-golf meglehetősen művészi változatát játszhatják

Source: <http://nprberlin.de/post/100-tempelhofer-feld-celebrates-win-over-park-referendum> Credit
Monika Mueller-Kroll / NPR Berl

Source: <http://www.findingberlin.com/my-tempelhof-utopia/>

Néhány 'csendes' évet követően 2013-ban Berlin főpolgármestere új ingatlanfejlesztési elképzelésekkel állt elő. Miért maradjon érintetlenül egy ilyen nagy és kihasználatlan hely a város közepén? Berlin városa megvásárolta Tempelhof repülőtérét a német szövetségi kormánytól azzal, hogy egy részét gazdaság-fejlesztési övezetté alakítja. Sőt, mivel a város évente körülbelül 50.000 új lakossal bővül, a lakáshiány, a megfizethető lakások szűkössége és az emelkedő bérleti díjak problémáit is kell kezelnie. Ahogyan Berlin vezető várostervezője mondta egy interjúban: "Szükségünk van új lakások és gazdasági terek kevert kialakítására. Ha Tempelhof-on nem tudunk építeni, akkor a fejlesztések kijebb kell megvalósuljanak és az embereknek többet kell majd utazniuk a munkahelyükre. Ez az első alkalom az utóbbi 10 év folyamán, hogy a városi önkormányzatnak van költségvetési fedezete új megfizethető lakások építésére, de nincsen területe ezek elhelyezésére."

A javasolt új fejlesztés tartalma 4.700 lakás, kereskedelmi és irodai terek, valamint iskolák és egy nagy nyilvános könyvtár volt. Mindez 120 hektárt foglalt volna el a 350 hektáros repülőtéri területből – a fennmaradó rész városi közpark maradt volna. A szenátus javaslata az új lakások egy részénél a 6 és 8 euró közötti négyzetméter árat jelölte meg, ami meglehetősen alacsony ár Berlinben. A fejlesztés tehát lehetővé tette volna azt, kevésbé vagyonos emberek éljenek a belváros közelében.

Az új könyvtár terve a Zürich-i Miebach Oberholzer Architektenk irodától

Source: <http://www.exberliner.com/features/lifestyle/tempelhof-dont-fence-me-in/>

Source: [http://www.thf-berlin.de/fileadmin/user_upload/Ueber die Tempelhofer Freiheit/Aktuelles neu/Downloads/Plaene/2014-Visualisierung.jpg](http://www.thf-berlin.de/fileadmin/user_upload/Ueber_die_Tempelhofer_Freiheit/Aktuelles_neu/Downloads/Plaene/2014-Visualisierung.jpg)

A fejlesztési javaslatot támogatták a hatalmon lévő politikai pártok, az építőipar, a lakástársaságok és sok más fontos közszereplő is.

Gyorsan kialakuló ellenállás: megvédeni a terület egészét bármilyen új ingatlanfejlesztéstől

Berlinben nagy hagyománya van a lakossági kezdeményezéseknek valamilyen fejlesztési elképzelés támogatására vagy éppen megakadályozására. Ebben az esetben nagyon gyorsan létrejött a "100 percent Tempelhof" kezdeményezés azzal a céllal, hogy teljes mértékben (azaz 100 százalékban) megvédje Tempelhof területét mindenféle ingatlanfejlesztéstől. Az igen vegyes összetételű csoport (ellenzéki politikai, környezetvédelmi, civil szereplők) fő érve az volt, hogy a szenátus által felvetett problémák ugyan reálisak és megkérdőjelezhetetlenek, de ezeket egész Berlin szintjén kell innovatív stratégiákkal megoldani, nem pedig közvetlenül összekötni Tempelhof területével. Egyértelmű lakhatási stratégiát is követeltek: "Azt akarjuk, hogy Berlin lakáspolitikája kevésbé új építésekre összpontosítson, sokkal inkább foglalkozzon a meglévő lakásokkal" mondta az egyik aktivista. Egyébként pedig, érveltek, sok üres ingatlan van Berlinben .

Más típusú ellenérvek is felmerültek. A fejlesztési terv tönkretenné a terület történelmi-szimbolikus értékeit, károsítaná a környezetet és a rövid idő alatt kialakult egyedülálló 'városi játszótér'. A környezetvédők azt is állították, hogy a városi 'zöld tüdő' elvesztésével nőni fog a berlini levegő hőmérséklete . A terület 80 védett vadon élő állatok kijelölt menedékhelye lett –hova fognak majd ezek a madarak , méhek és rókák menni? Van továbbá rengeteg berlini, akik úgy gondolják, hogy ez a nyitott, 'szabályozatlan' hely tökéletes hely futni, gyalogolni, biciklizni, gördeszkázni és még a

különleges 'aszfalt kite surfing' számára is. "Itt mindenki különböző dolgokat csinál, mindenki a maga módján használja a területet. Ez nem csak gördeszkázókat, kerékpárosokat és barbecue készítőket, illetve motorosokat jelent. Én láttam imádkozó iszlám embereket is itt. Ilyet még soha nem láttam más parkokban." – mondta egy másik aktivista. Az aktivisták szerint Tempelhof egyre több berlini számára szimbolikusan a szabadságot és demokratikus döntéshozatalt jelenti a politikai és kulturális elnyomás elleni harcban.

A helyi népszavazás felé vezető folyamat és az eredmény

A "100 % Tempelhofer Feld" polgári kezdeményezés 2014. januárjában több mint 185.328 érvényes támogatói aláírást gyűjtött, valamivel többet a helyi népszavazás kötelező kiírásához szükséges minimumnál (ami 7 % -a választásra jogosultaknak, jelen esetben 174.117 aláírás).

Ez nagy siker volt, de a következő lépés még nehezebbnek tűnt, ugyanis a népszavazás sikerességéhez előírt minimális részvételi arány mértékét 2008. óta a szavazásra jogosultak 15%-áról 25 %-ra emelték. Nagy szerencse volt, hogy a helyi népszavazást a 2014. májusi Európai Parlamenti választásokkal együtt szervezték. Végül Berlin 2,5 millió választópolgárának majdnem fele voksolt Tempelhof kérdésében is. A szavazók csaknem 65 százaléka elutasította a város ingatlanfejlesztési javaslatát, amely csak a szavazók 18,8 százalékának támogatását kapta meg.

Ez az eredmény Berlin főpolgármesterének, Wowereit-nek súlyos vereséget jelentett. Az eredmény közzététele után egy interjúban elmondta : " A Tempelhofer Feld esetében nem egy építési projekt, hanem a város jövője volt a tét... évente 50.000 új lakos érkezik Berlinbe, viszont a város beépíthető területei csökkennek. A berliniek szeretnék megfizethető lakásokat – de nyilvánvalóan nem a saját szomszédságukban." A projekt elutasítása tehát azt jelenti, hogy a tervezett lakásokat és egyéb funkciókat máshol kell megépíteni, míg a Tempelhof park belátható ideig megmarad mai állapotában.

Demokrácia a városfejlesztésben? A történet eltérő értelmezései

Az olvasónak az lehet az érzése, hogy nem könnyű értékelni azt, hogy mi történt, miért így történt és milyen következmények várhatóak. Valóban sok és igen különböző értelmezés lehetséges:

- a helyi demokrácia győzött a hagyományos, felülről történő tervezéssel szemben
- jól szervezett helyi érdekcsoportok győztek a szélesebb közérdekkel szemben
- mainstream középosztálybeli csoportok győztek a bevándorlókkal, kisebbségekkel és a szegényekkel szemben (kutatások szerint Tempelhof zöld területét túlnyomórészt középosztálybeli emberek és családok használják, a bevándorlók és a közeli török csoportok alig, mert a terület számukra túl nagy és túl nyitott, nincsenek fák, nem tudnak elkülönülni)
- környezetvédők győztek a társadalom alapvető szükségleteit hirdetőkkal szemben (a tervezett állami funkciók nem könnyen építhetők meg a város más részein)
- a helyi népszavazás, mint sokak által legdemokratikusabbnak tekintett részvételi forma antidemokratikus döntésekhez vezethet (azok az emberek uralják a szavazást, akik érdekeltek a területen, aktívak és erős érdekcsoport által mozgósításra kerülnek)
- a "szakértők" szerepe nem mindig negatív, esetenként jobban képviselhetik a közérdeket, amelyet formális demokratikus eszközökkel nehezebb megvalósítani.

Bármelyik értelmezés is szimpatikusabb az olvasónak, legalább két nagy kérdés megmarad: hogyan lehet Berlin lakáskrisziséjét kezelni a jövőben? Hogyan lehet a polgárokat hatékonyabban bevonni a nagy projektekről szóló tárgyalásokba?

A történet tanulságai – a helyi demokrácia új felfogása felé

Túl könnyű lenne elfogadni a fenti magyarázatok bármelyikét és azt mondani, hogy "a helyi népszavazások jók" vagy éppen ellenkezőleg, hogy "a helyi népszavazások félrevezetik a döntéshozatali folyamatot". A berliniek erősen hisznek a demokráciában és a legtöbbször egyaránt környezet- és társadalom tudatos. Így a történetek megértéséhez mélyebb értelmezéseket kell keresni. Ebben segíthet az alábbi néhány gondolat, amely a történéseket szorosan követő helyi megfigyelőktől származnak.

Nem maguk a javasolt fejlesztési tervek voltak rosszak, hanem az, ahogyan ezeket bemutatták, továbbá az önkormányzat és a fejlesztők hozzáállása. A tervezett állapotokat felvillantó rajzok nagyon igényes épületeket mutattak, egy potenciálisan nagyon költséges könyvtár-épületet és egyáltalán nem 'megfizethetőnek' tűnő lakásokat. Az egyik NGO a tárgyalások folyamán azt javasolta, hogy fákat ültessenek azon a határvonalon, amelyen túl a zöldterület az ígéretek szerint örökre zöld maradt volna, de ezt az önkormányzat elutasította azzal, hogy 'fontos a rugalmasság'. Ez széles körben bizalmatlanságot keltett az önkormányzattal szemben, sokan kezdték úgy gondolni, hogy a város tervei nem kellően átláthatóak.

Ettől már csak egy lépés, hogy arról beszéljünk, hogy "általános bizalmi válság van a kormányzat és kapcsolódó gazdasági csoportok valamint egy egyre nagyobb lakossági csoport között, amely elveszítette hitét abban, amit a kormányzat szükségesnek és a lakosság érdekében állónak hirdet". Ezek Thomas Knorr-Siedow, egy berlini kutató szavai, aki közeli követője a fejleményeknek. Utolsó gondolatként megint őt idézem (az Urban Research and Practice folyóiratban hamarosan megjelenő tanulmányából):

"A város saját szóhasználatában a sokszínűséget, demokráciát és lakossági részvételt hangsúlyozza. De sok ember kirekesztve érzi magát. Egyrészt ott vannak a szegények és azok, akik nem tudják tartani pozícióikat a társadalom és tér gyorsan változó nagyvárosi rendszerében. Másrészt ott van a fiatalok, magasan képzettek növekvő kreatív osztálya, amely a város fejlődésének motorja, de rendkívül bizonytalan gazdasági körülmények között él. Mindezek fényében szükség lenne a befogadó fejlődés és a társadalmi részvétel egy új elméleti koncepciójának kidolgozására."

Gondolkodjunk együtt Thomas Knorr-Siedow-al, milyen kellene legyen ez a koncepció...